Naslovnica ovotjedne kolumne nije upućena vlasniku Singer Corporation, tvrtke koja danas zapošljava 120 tisuća radnika, obrće preko dvije i pol milijarde dolara godišnje i proizvodi najbolje šivaće strojeve, popularne singerice, nego je nastavak priče o etičarima i namijenjena je kontroverznom australskom profesoru na američkom sveučilištu Princeton, koji u trenucima dok ovo pišem drži predavanje u Velikoj auli rektorata Sveučilišta u Zagrebu u okviru znanstvenoga skupa o primijenjenoj etici koji organiziraju Hrvatski studiji. Iako će Singerov nastup ostati u sjeni zagrebačkog gay pridea, i za razliku od njih Singeru možemo bez ikakvih posljedica uputiti najoštriju kritiku jer je riječ o „uglednom“ etičaru koga je međunarodna organizacija osoba s posebnim potrebama "Not Dead Yet" proglasila najopasnijim čovjekom na svijetu. Primat najomraženijega ugrožavao mu je, kako je ironično primijetio sam Singer u razgovoru za Der Spiegel, bivši čelnik Al Qaide.

Peter Singer u etičkoj argumentaciji nastupa kao zagovornik preferencijskoga utilitarizma. Za razliku od tradicionalne utilitarističku koncepciju morala koja polazi od načela da je potrebno ostvariti što veću korist, zadovoljstvo, sreću i užitak za što veći broj članova društva, odnosno postupati tako da povreda individualnih prava bude minimalistička, a korist maksimalna, Singer uzima za kriterij moralnosti načelo jednakog resprektiranja interesa. U tom smislu pozitivno je kod svih utilitarista što ljudsko djelovanje i etičke norme pokušavaju verificirati kroz učinkovitost u praksi te nastoje promisliti sve posljedice koje iz toga slijede. Utemeljitelj utilitarizma J. Bentham potrudio se još u vrijeme Francuske revolucije na primjeru prostitucije dokazati kako jedna po sebi nemoralna radnja koja narušava ljudsko dostojanstvo s utilitarističkoga gledišta može biti društveno korisna, odnosno da njezina legalizacija može smanjiti negativne posljedice tako što će pridonijeti poboljšanju života prostitutkama, a u društvenom pogledu građanima omogućiti povećanje užitaka.

Kao etički pogled na svijet koji je nastao u okrilju britanskoga empirizma, utilitarizam je ostao neprihvaćen na europskom kontinentu. Karl Marx je davne 1846. upozorio u spisu Njemačka ideologija da je utilitarizam kao etički svjetonazor kapitalizma u svojoj srži zapravo izrabljivanje čovjeka po čovjeku. Nietzsche ga je okarakterizirao kao britansku zabludu po kojoj čovjek vjeruje u sreću. Danas utilitarizam ima žestoke kritičare također i u anglo-američkom svijetu kao što su primjerice B. Williams, J. Rawls, Th. Nagel i dr. Svi oni smatraju da je utilitarizam strogo gledano ideologija kapitalizma koja nastoji moralno opravdati rast gospodarstva u kojem izrazito profitira nizak postotak građana, a da pri tome ne vodi računa i o ljudskom dostojanstvu najugroženijih u društvu niti postavlja pitanje o distribucijskoj pravednosti.

Singer polazi od preference da je u interesu većine ljudi u svijetu da se smanji patnja, bol i nevolja. S tim u svezi on je prije 30-ak godina izašao u javnost s problematičnom tvrdnjom da je etički dopušteno usmrtiti hendikepiranu novorođenčad kako njima i njihovim roditeljima život ne bi bio kompliciran. Singer se sa istom svrhom zalagao za primjenu eutanazije na osobe koje nisu više sposobne živjeti svjesnim životom ili trpe nesnošljive bolove. Eutanazija bi trebala postati ustaljena medicinska praksa jer čovjek kao species ne posjeduje posebni etički status i ne bi se trebao ni po čemu razlikovati od drugih životinja koje također osjećaju bol. S tim u svezi Singer je prije deset godina u intervju za Der Spiegel rekao da ga s moralnog gledišta više smetaju medicinski eksperimenti nad štakorima nego činjenica da se fetusi nakon pobačaja koriste za proizvodnju kozmetičkih krema i tableta za jačanje seksualne potencije. U svojoj spornoj knjizi Praktična etika reći će da je veći moralni prijestup usmrtiti svinju nego tek rođenu

bebu za koju će liječnici procijeniti da neće moći živjeti normalnim svjesnim životom.

Za razliku od anglo-američkoga akademskoga svijeta gdje je Singerova utilitaristička pozicija prihvaćena kao jedno od legitimnih etičkih gledišta, prijevod njegove knjige Praktična etika na njemački jezik (1984) kod popularnog izdavača Reclam, izazvao je u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj uglavnom osudu i zgražanje, a Singerovi nastupi bili su popraćeni oštrim prosvjedima i u pravilu završavali skandaloznim zabranama u zadnji čas. Najpoznatiji slučaj, dogodio se u austrijskom gradiću Kirchbergu gdje se svake godine u kolovozu održava svjetski kongres o Ludwigu Wittgensteinu. Da se u prvu rečenicu iz Logičko filozofijske rasprave „Svijet je sve što je slučaj“ mogao uklopiti i Singerov slučaj, teško bi mogao povjerovati i sam utemeljitelj logičkog pozitivizma. XVI. kongres „Primijenjena etika“ nije održan 1991. zbog burnih prosvjeda hendikepiranih osoba koje su prijetile masovnim harakirijem, a pridružili su im se građani Kirchberga. Animozitet prema Singeru otišao je tako daleko da ugostitelji uopće nisu htjeli posluživati filozofe. Stvar je sedam godina kasnije ispravio austrijski etičar Peter Kampits organiziravši 21. kongeres o Wittgensteinu s istim naslovom o primijenjenoj etici, ali bez Singera. Među pozvanim predavačima (Martha Nussbaum, Allen Buchannan, Julian Nida-Rümelin, Kurt Beyertz) bio je i pisac ovih redaka.

U pogovoru drugom izdanju knjige na njemačkom jeziku, Singer se podrobno osvrnuo na sve neugodnosti koje je doživio na njemačkom jezičnom području. Posebno težak slučaj zbio se u Zürichu gdje je Singer u dvorani fakulteta, dočekan skandiranjem „ „Singer, ’raus!“ Etičar je postupio krajnje nefilozofski usporedivši ovaj neakademski postupak svojih potencijalnih slušatelja, među kojima je bio velik broj hendikepiranih osoba sa skandaloznom pogromom u Trećem Reichu „Juden raus“. Singer koji se kao filozof u svome argumentiranju posebice poziva na univerzalnost razuma, ovdje se dobrano ogriješio o kriterije razložne argumentacije jer teško je reći u čemu bi postojala zajednička osnova (tzv. tertium comparationis) između uvreda protiv njega i zločina protiv njegovih sunarodnjaka 50-ak godina ranije.

Da je Signer prototip nedosljednog utilitarista potvrđuje i njegovo nedavno odobravanje eksperimenata s majmunima koji su pridonijeli liječenju Parkinsonove bolesti. Slučaj Singerove majke koja je bolovala od Alzheimerove bolesti i pod kraj život nije više bila osoba, a nije bila eutanazirana nego je primala bolničku njegu sve dok nije umrla prirodnom srmću, samo potvrđuje kako priča o eutanaziji postaje upitna kad je trebamo primijeniti na svoje najmilije. Bez mogućnosti univerzalizacije etika zasigurno gubi na uvjerljivosti.

Zaključno možemo reći da je ipak najveća opasnost koja se krije iza Singerove bioetičke argumentacije koja se očituje u dosljednosti da se univerzalnost ljudskih prava reducira na prava osoba jednoga dana može imati nesagledive posljedice za ljudski rod. Primjera iz brutalne povijesti kršenja ljudskih prava imamo i previše.

Jure Zovko